

KOLIBRI

CZARNOGÓRA

Riwiera Czarnogórska

Stolica: Podgorica

Powierzchnia: 13 812 km²

Ludność: 672,1 tys.

Waluta: euro (EUR), 1 EUR = 100 centów

Napięcie: 220 V

Język: czarnogórski

Wiza: wiza nie jest wymagana

Krótką informacja

Słoneczna riwiera z pięknymi plażami, bałkańskim charakterem i niezwykłymi zabytkami.

Informacje ogólne

Czarnogóra nazywana również Montenegro należy do jednego z najpiękniejszych państw w Europie i nie jest jeszcze do końca odkryta przez turystykę masową, co sprzyja jej atrakcyjności. Klimat tworzą nie tylko zachwycające krajobrazy, ale także pewnego rodzaju kameralność pozwalająca świetnie wypocząć i poznać zadziwiającą kulturę uroczego państewka. Najsilniejszym magnesem przyciągającym turystów do Czarnogóry jest przepiękna riwiera uchodząca za słoneczną krainę położoną wśród pachnących gajów oliwnych, skalistych gór, zachwycających zabytków oraz często odwiedzanych kurortów mogących pochwalić się wieloma atrakcjami turystycznymi. Jedyne w swoim rodzaju wybrzeże oferuje turystom piaszczyste i żwirowe plaże komponujące się ze szmaragdowym morzem i wszechobecnymi górskimi zboczami, wspaniałe klify przywołujące na myśl norweskie fiordy, wiele malowniczych wysepek, na których do tej pory dumnie wznoszą się wspaniałe ruiny twierdz, zamki i bajkowe kościółki oraz setki zatoczek kąpielowych, w których można znaleźć wymarzony odpoczynek z dala od głośnych lotnisk. Chociaż wybrzeże nie jest zbyt długie, potrafi zachwycić różnorodnością. W każdej jego części można znaleźć przepiękne miasteczka przyklepione do skalistych gór, małe monastery zagubione w górskich przestrzeniach i kręte drogi biegnące przy turkusowym wybrzeżu. Riwiera Czarnogórska to również rzadko spotykana roślinność oraz ciągnące się pomiędzy kurortami przepiękne promenady, wysadzone palmami i oferujące wiele klimatycznych tawern dostosowanych do najbardziej wymagających klientów. Wyprawa na przepiękną riwierę z pewnością zachwyci doświadczonych turystów i przedstawi Czarnogórę jako zakątek Europy wyróżniający się zdecydowanie na tle pozostałych, czasami przereklamowanych, krajów turystycznych.

Riwiera Czarnogórska zajmuje południową część Czarnogóry, przylegającą do Morza Adriatyckiego oraz graniczy z Albanią i Chorwacją. Dzięki dogodnemu położeniu jest doskonałym miejscem wypadowym do sąsiednich krajów oraz do zabytków położonych w głębi lądu. Najważniejsze rejony wchodzące w jej skład to jedyna w swoim rodzaju, spędzające sen z powiek niejednemu podróżnikowi Zatoka Kotorska, zwana najczęściej Boką Kotorską, pas wybrzeża należący do przepięknej Budvy nazywany „riwierą budwańską” i odcinek rozciągający się między Sutomore a jedną z najpiękniejszych europejskich plaż w Ulcinj. Największą zatoką Adriatyku wcinającą się głęboko w północno-zachodnią część wybrzeża czarnogórskiego jest właśnie Boka Kotorska – największa atrakcja turystyczna Czarnogóry. Niezwykły akwen wciśnięty między górskie szczyty składa się z kilku mniejszych zalewów, które zwieńczone są najbardziej imponującymi zalewami: Risanskim i Kotorskim wraz z turystyczną perełką – miastem Kotor. Wybrzeże Montenegro ma to do siebie, że na każdym kroku turysta niemalże ociera się o doskonale zachowane zabytki pamiętające niezwykle zawiłą i ciekawą historię. Spacerując wąskimi uliczkami Herceg Novi czy Kotoru można poczuć się jak w innym wymiarze przywołującym na myśl dawne czasy. Pierwszymi osadnikami w tej części Czarnogóry, którzy zapisali się na kartach historii byli Ilirowie

walczący o dominację terytorialną z Rzymianami. Po podziale cesarstwa rzymskiego w V w. obecną Czarnogórę zasiedlili Gotowie, natomiast w późniejszym okresie ziemie znalazły się pod wpływami Bizancjum. Swój epizod historyczny mieli także Słowianie, a większość miast zniszczyli siejący spustoszenie w regionie Saraceni.

Wiek XIV zapisał się pod panowaniem państwa węgiersko-chorwackiego, nieco później do wybrzeży Czarnogóry dotarli Wenecjanie, którzy zaczęli kilkusetletnie zmagania z Turkami – za ich rządów nastąpił największy rozkwit kulturalny. Poszczególne części wybrzeża trafiały w różne ręce, piętnem historycznym odcisnęły się wojny napoleońskie, przez pewien czas rządzą Austriacy i pojawili się nawet Rosjanie. Krótki okres niepodległości państwa trwał zaledwie do roku 1918, kiedy weszło w skład Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców. Chociaż całkowite wyzwolenie nastąpiło w roku 1944, trudne czasy powojennej Federacyjnej Republiki Jugosławii zawładnęły państwem na wiele lat. Po ciężkim i tragicznym okresie wojen bałkańskich w pod koniec XX wieku, Czarnogóra związała się z Serbią aż do 2006 r., kiedy po referendum niepodległościowym stała się niezależnym państwem.

Za najważniejsze miasto Riwiery Czarnogórskiej uchodzi Budva – wspaniała historyczny kurort, w którym warto spędzić urlop w otoczeniu gór, wybrzeża zamkniętego klifem, bajecznej wysepki i lazurowego morza. Budwę założyli Grecy, zdobywali Rzymianie oraz przez wiele wieków była pod wpływami Bizancjum i stolicą biskupstwa, dzięki czemu do dziś robiąc sobie przerwy w plażowaniu można podziwiać wspaniałe zabytki. Zwartą średniowieczną starówkę zwaną „Dubrownikiem w miniaturze”, będącą przed laty warowną twierdzą, otacza pierścień murów obronnych, a spacer po wąskich uliczkach i kawa wypita w przytulnej kawiarence na długo zapadną w pamięci. Po orzeźwiającej dawce energii z powodzeniem można zwiedzić katedrę św. Jana z górującą nad miastem wieżą, cerkiew Trójcy Świętej z charakterystycznymi biało-różowymi murami i owalną kopułą, ciekawy kościółek św. Sawy, a także najważniejszy zabytek miasta – Cytadelę spełniającą liczne funkcje kulturalne. Budva dysponuje jednym z najlepszych hoteli w Czarnogórze, a turyści przybywają do kurortu głównie ze względu na wspaniałe plaże uchodzące za najciekawsze w tej części Adriatyku. Najważniejsze to kamienisto-żwirowa, tętniąca życiem „Slovenska plaza” położona w centrum, żwirowa i długa plaża Jaz i piaszczysta z płytkim morzem Tresteno oraz kilka ciekawych zatok kąpielowych położonych po obu stronach kurortu. Wszystkie plaże są niezwykle gwarne, a Budva wieczorami zmienia się w centrum wielu rozrywek, dyskotek, nocnych klubów i kasyn. W wolnym czasie turyści mogą wybrać się na pobliską wyspę św. Mikołaja nazywaną „małymi Hawajami”, by tam oddać się wymarzonemu wypoczynkowi i kąpielom słonecznym. Budva oferuje również imprezy cykliczne w postaci międzynarodowego festiwalu muzyki pop, festiwalu Grand Teatar i odbywających się przez lipiec i sierpień wielu różnych koncertów i przedstawień teatralnych.

Becici – jeden z najstarszych kurortów z dwoma pięknymi, dobrze zagospodarowanymi, piaszczystymi plażami, na których spędzanie urlopu uprzyjemniają drewniane leżaki i słomiane parasole chroniące przed słońcem. Z plaży można podziwiać miejską zabudowę rozłożoną na górskich zboczach i prześliczną zatokę należącą do entuzjastów lotów na spadochronie za motorówką. Gorące słońce, wspaniała plaża doskonale nadająca się na wypoczynek z dziećmi i luksusowe hotele zgromadzone w osobnym kompleksie oddzielonym od miasta lasami piniowymi gwarantują relaks na najwyższym poziomie. Na miejskiej plaży w lecie odbywają się prestiżowe zawody w siatkówce plażowej, w mieście znajdują się korty tenisowe, a turyści o mocnych nerwach mogą spróbować sił w paralotniarstwie. Jedną z atrakcji są rejsy wynajętymi łodziami, rowerami wodnymi lub taksówkami wodnymi na pobliską wyspę św. Mikołaja z ustronnymi plażami i ciekawymi grotami. Miejskowe restauracje serwują najlepsze dania rybne na wybrzeżu, natomiast dyskoteki i lokale nocne gwarantują romantyczne rozrywki do białego rana.

Sutomore – przepiękny kurort położony nad zatoką Sutomorski Zaliv dysponuje długą, piaszczysto-żwirową, dobrze zagospodarowaną plażą ze zjeżdżalniami, leżakami i słomianymi parasolami, położoną wśród bujnej roślinności i pięknych krajobrazów. Lokalne tawerny serwują wspaniałe kulinaria, w wielu butikach można zrobić zakupy, a odpoczynek od plażowania przeznaczyć na zwiedzanie ruin twierdzy Haj-Nehaj i ciekawego kościółka św. Tekli. Zatoka doskonale nadaje się do żeglowania i uprawiania windsurfingu, a miłośnicy snorkelingu i nurkowania z akwalungiem upodobali sobie okolice Czarnego Przylądka, gdzie można podziwiać podwodne ruiny dawnej osady. Wielu turystów wybiera się również na

oddaloną o kilka kilometrów, mniej zatłoczoną, piaszczystą plażę Maljevik, do której dociera także podmiejska kolejka.

Bar – rozwijające się miasto ze świetną bazą noclegową, będące doskonałym miejscem wypadowym na zwiedzanie Czarnogóry. Turyści preferujący wypoczynek na plażach mogą skorzystać ze zwirowego, długiego wybrzeża położonego niemalże w centrum miasta z widokiem na ważny port i malownicze wzniesienia. Wczasowicze często wybierają się również na zwirową plażę Veliki Pijeska położoną kilka kilometrów na południe od miasta i korzystają z rejsów wycieczkowych po okolicznych kurortach. Turystyczną ciekawostką miasta jest zespół pałacowy Topolica oraz zabytkowa kolejka wąskotorowa Ciro. Wielu turystów przyjeżdża do Baru, by podziwiać pobliską, wznoszącą się nad miastem, majestatyczną twierdzę Stari Bar.

Ulcinj – Czarnogóra ma to do siebie, że prawie każde miasto położone na wybrzeżu oferuje niepowtarzalny klimat i jest jednocześnie kurortem wypoczynkowym oraz miejscem, w którym można podziwiać wiele interesujących zabytków. Ulcinj to historyczne miasto, będące przed wiekami stolicą piratów, z takimi atrakcjami turystycznymi jak zabytkowa twierdza strzegąca miasta od strony morza, Wieża Balsica, tzw. mur cyklopowy czy wąskie uliczki wijące się po starówce z bajecznymi sklepami oferującymi nie tylko pamiątki turystyczne, ale także biżuterię oraz wyroby rękodzielnicze. Imponującym zabytkiem jest cerkiew św. Mikołaja oraz meczet Namadjah, gdyż w Ulcinj znajduje się wiele pozostałości po Turkach oraz sąsiadujących z Czarnogórą Albańczykach. Wielu mieszkańców sąsiedniego kraju można również spotkać na morskim wybrzeżu w trakcie wczasowania. W samym mieście funkcjonuje niewielka plaża miejska, niemniej wielu turystów zjeżdża się do Ulcinj z całej riwieri, by chociaż chwilę spędzić na najwspanialszej i największej bałkańskiej plaży zwanej Velika Plaza – na tym kilkunastokilometrowym pasie drobnego piasku o szerokości kilkudziesięciu metrów nie zabraknie miejsca dla nikogo. Turyści wybierają również kurort ze względu na bardzo dobrą bazę noclegową z hotelami i apartamentami o różnym standardzie, a także z uwagi na bogate życie nocne w licznych pubach i dyskotekach położonych przy samym wybrzeżu.

Tivat – duży kurort pełen ogrodów położony w Boce Kotorskiej, słynie z najdłuższego w roku nasłonecznienia, wspaniałego śródziemnomorskiego klimatu, krystalicznie czystej wody oraz kilkunastu plaż doskonale nadających się do wypoczynku. Najbardziej znana jest plaża Radovici z drobnym piaskiem mającym właściwości lecznicze, z kolei położona wśród palm, przyjemna z drobnym żwirem plaża Kalardovo, rozciąga się blisko wysepki Prevlaka. W mieście działa kilka dobrych hoteli i restauracji, a turyści często zwiedzają pobliską wysepkę Ostrov Cvijeca z ruinami klasztoru benedyktynów oraz wybierają się na turystyczny podbój przepięknej Zatoki Kotorskiej obfitującej w liczne atrakcje.

Igalo – niewielkie lotnisko znane jako miejscowość uzdrowiskowa za sprawą mułu charakteryzującego tę część Zatoki Kotorskiej. Igalo upodobałi sobie turyści z dolegliwościami reumatycznymi i chorobami układu krążenia oraz rodziny z dziećmi doceniające przyjemną, miejscami piaszczystą plażę, delikatnie schodzącą do wody. Warto tam wypoczywać ze względu na bliskość atrakcyjnego pod względem turystycznym Herceg Novi, do którego wiedzie romantyczna promenada z niezwykle widokami na mieniącą się szmaragdowych kolorach zatokę zwieńczoną majestatycznymi górami. Często można wypatrzeć tam ogromny żaglowiec płynący do Kotoru lub statki z przeszklonym dnem, z pokładów których turyści przyglądają się niesamowitemu dnu morskemu.

Risan – najstarsza osada Zatoki Kotorskiej będąca doskonałym punktem wypadowym do okolicznych miast. W miasteczku znajduje się kilka dobrych hoteli oraz kwatery prywatne. W wolnych chwilach można zobaczyć doskonale zachowane rzymskie mozaiki, kilka świątyń oraz dwie twierdze Ledenice i Grkavac. Ciekawa jest także pobliska jaskinia, w której po opadach deszczu tworzy się jezioro oraz monastyr Banja z ciekawymi ikonami.

Petrovac – promenada tonąca w zieleni, luksusowe hotele położone przy piaszczystym łuku plaży, sieć butików i sklepów, wyszukane restauracje serwujące wspaniałe potrawy oraz wszechobecny zapach rozmarynu – idealne miejsce dla turystów szukających spokojnego wypoczynku na piaszczystej, dobrze

zagospodarowanej plaży z grubym, czerwonym piaskiem i widokiem na dwie malownicze wysepki. Kursują do nich wodne taksówki, a odważni turyści mogą dopłynąć rowerami wodnymi i łodziami. Uwagę plażowiczów przyciąga również malownicza twierdza położona na samym wybrzeżu oraz niezwykle klify rozpościerające się na północno-zachodnim krańcu miasta. Można do nich dotrzeć wąską ścieżką pnącą się w górę za nadmorską twierdzą. Maszerując dalej zachwycającymi urwiskami, dociera się do tuneli wydrążonych w skałach, które prowadzą na ustronne, kamieniste plaże. Jeżeli turystów zmęczy tłok na miejskim kąpielisku mogą wybrać się na pobliską, długą, żwirową plażę Buliarica, na której z pewnością nie zabraknie miejsca, a można się do niej dostać taksówkami wodnymi lub nadmorską szosą z niezwykle widokami.

Herceg Novi – przepiękny i słoneczny kurort z bogatą historią i wieloma zabytkami, w którym wypoczynek jest niezwykle pasjonujący i dzięki romantycznemu charakterowi zapada w pamięci na długie lata. Miastem władali w przeszłości między innymi Turcy, Wenecjanie i Hiszpanie pozostawiając po sobie niezwykle starówkę skrywającą turystyczne perły. Wzdłuż wybrzeża można odbywać długie spacerunki po przepięknej promenadzie, na której nie sposób oderwać wzroku od wspaniałych restauracji zachęcających zapachami i ekskluzywnych rezydencji porostawianych wśród wszechobecnych palm. Koniecznie trzeba zwiedzić niezwykle starówkę z płataniną wąskich uliczek prowadzących do masywnej twierdzy Kanli Kula, z której rozpościerają się niebywałe widoki na Zatokę Kotorską i okoliczne góry. Turcy wzniesli jeszcze dwie mniejsze fortece broniące miasta od strony morza, będące doskonałym tematem dla fotografów amatorów. „Miasto schodów” – tak są nazywane niekończące się arterie i zaułki prowadzące wzdłuż wielu zabytków na plac Trg Herceg Stefana z cerkwią św. Michała Archaniola otoczoną czterema palmami. Ciekawa jest również wieża zegarowa i najbardziej uwielbiany przez turystów plac Trg Nikole Durkovića z przytulnymi restauracjami zadaszonymi charakterystycznymi parasolami. Nie sposób zliczyć wszystkich zabytków miasta i licznych hoteli, w których można wypoczywać na najwyższym poziomie. Najpiękniejsze widoki roztaczają się z murów twierdzy, natomiast najlepsze plaże można znaleźć idąc wzdłuż promenady i są to najczęściej żwirowe fragmenty brzegu oraz kąpieliska wydzielone na betonowym nabrzeżu.

Kuchnia

Wybierając się do Czarnogóry warto zainteresować się jej kulinarnymi niespodziankami. Kuchnia jest dosyć zróżnicowana ze względu na historię kraju i wpływy obcych państw rządzących na przestrzeni wieków, dlatego dzieli się na odmianę północną, kontynentalną oraz śródziemnomorską. W przygotowywanych potrawach można dostrzec wpływy takich państw jak Chorwacja, Albania czy Macedonia, niemniej wiele śladów kulinarnych pozostawili po sobie Turcy zamieszkujący przez kilka stuleci tereny Czarnogóry. W sąsiedztwie restauracji unosi się przeważnie zapach rozmarynu, szałwii i mirtu. Większość składników pochodzi z upraw i hodowli prowadzonych zgodnie z naturą, a dania podawane są w tradycyjny sposób. Szczególnie w lokalnych restauracjach można dostać posiłki z naczyń zwanych sac, które przygotowywane są metodą „spod żaru” – ispod zapewniającą potrawom charakterystyczny smak.

Podróżując po Czarnogórze turyści najczęściej zasiadają do suto zastawionych stołów w restauracjach zwanych restorani, pizzeriach – picerije lub spędzają czas w winiarniach zwanych konobami. Posiłki jada się przeważnie o tych samych porach, co w Polsce.

Podobnie jak w Grecji do potraw dodaje się oliwę z oliwek, a dania główne urozmaiczone są różnorodnymi sałatkami. Jedną z najbardziej znanych potraw jest znana również w Serbii pasulj – fasola przyrządzana z żeberkami, natomiast kuchnia turecka pozostawiła po sobie bułki pita, baraninę i jogurty. Ciasto pita można nabyć w lokalnych restauracjach i barach z różnego rodzaju nadzieniem, jak np.: mielone mięso z cebulą czy ser ze szpinakiem. Najbardziej smakowita jest baklava – deser z ciasta półfrancuskiego nadziewanego orzechami z cukrem lub miodem, podawany najczęściej jako zapiekanka pocięta w trójkąty i kwadraty polana lukrem albo syropem.

W potrawach bardzo często pojawia się kajmak, czyli rodzaj wyrobu mlecznego przypominający gęstą śmietanę lub twaróg, przechowywany w drewnianych naczyniach. Kajmak podaje się przykładowo z jagnięciną gotowaną w mleku i papryką, a samo słowo „stek” oznacza najczęściej cielęcinę faszzerowaną

szynką i serem.

Przechadzając się licznymi nadmorskimi promenadami można wstąpić do którejś z tawern, by spróbować owoców morza i ryb. Bardzo często na wybrzeżu można natknąć się na ryby pochodzące z Jeziora Szkoderskiego i są to najczęściej pstrągi, karpie i węgorze, smażone, wędzone i podawane w sałatkach, natomiast morskie specjały to brancin – okoń morski, bakalar – dorsz, sipa – kałamarnica, hobotnica – ośmiornica i lignje – kalmary. Smakowicie wygląda karp z risotto i suszonymi śliwkami, dodatkiem do niego może być cykoria, szparagi, pory czy nawet pokrzywy. Najlepsze potrawy Riwiery Czarnogórskiej to ryba „dorada w pergaminie”, małże zwane „na bzuru”, potrawka rybna z Zatoki Kotorskiej, łosoś z kapustą, pieczone kalmary oraz węgorz z ryżem.

W „menu” niemalże wszystkich restauracji można dostrzec znaną na całych Bałkanach potrawę jaką jest „sałatka szopska” składająca się z ogórków, sałaty, pomidorów, cebuli oraz sera (smaczna jest odmiana bez sera – srpska). Nie brakuje również potraw mięsnych. Najczęściej na talerzach turystów gości pljeskavica – pieczone na grillu mięso wołowe i wieprzowe podawane w kształcie dużego, okrągłego kotleta lub cevapi – takie samo mięso serwowane w postaci niewielkich pałeczek oraz raznjici – tym razem mięso podane w formie szaszłyka. Na niewielki głód najlepsza jest lepinja – gorący chleb faszerowany gulaszem lub serem, który można kupić prawie w każdym miejscu.

Obojętnie nie można przejść obok znanej nie tylko w Czarnogórze corby – gęstej zupy warzywnej z kawałkiem mięsa czy musaki – warstwy ziemniaków i mielonego mięsa podawanej z cebulą zapiekaną w sosie z mleka i jajek. Turyści gustujący w słodyczach powinni rozglądać się za tulumbe – rodzajem pączków o podłużnym kształcie w słodkiej zalewie, kesten torta – ciastem z jadalnych kasztanów czy krempita – ciastem z cienkim spodem i warstwą kremu o smaku waniliowym.

Wielu turystów z zapałem zabiera się za próbowanie czarnogórskich trunków. Jest w czym wybierać, gdyż mieszkańcy tego pięknego kraju często sięgają po czerwone wino Vranac o intensywnym, rubinowym kolorze i białe, wytrawne wino Krstac, najlepiej smakujące w letnie upały. W gorące dni konieczne trzeba zaszyć się w chłodnym barze i degustować znane w Czarnogórze piwo Niksicko, którego receptura jest pilnie strzeżona lub nieco gorszej jakości piwo Bip. Narodowym dobrem, które zachwyca podróżujących po regionie jest dostępna niemalże w każdym miejscu rakija – wysokoprocentowy napój otrzymywany przez destylację fermentowanych owoców. W Czarnogórze można u przydrożnych sprzedawców nabyć różne gatunki tego zacnego trunku: slivovicę – ze śliwek, kajsovicę – z moreli, visnjivicę – z wiśni, medenicę – z dodatkiem miodu i orahovicę – z orzechów włoskich. Ciekawym alkoholem jest również wysokoprocentowa loza – brandy z winogron i kruna – powstająca w miedzianych kadziach opalanych drewnem winorośli. Poczestunek rakiją i pozostałymi dobrami natury jest przejawem i symbolem czarnogórskiej gościnności i otwarcia na turystów, więc nigdy nie należy odmawiać...

Obyczaje

Podróż do Czarnogóry to interesujące przeżycie. Mieszkańcy tego gościnnego kraju są niezwykle sympatyczni i otwarci na turystów, choć bardzo często porównuje się ich z sąsiednimi Serbami i Chorwatami. O ich przyjaznym nastawieniu świadczy fakt, że nawet jeżeli dobrze nie znają języka angielskiego, z wielką chęcią próbują się w tym języku z turystami porozumiewać, co czasami prowadzi do zabawnych, ale miłych sytuacji. Nie ma jak gościnność, która bardzo często podkreślana jest rakiją, a gospodarze bardzo często w taki sposób witają swoich gości, więc nie wypada odmawiać. Przy toaście za dobrą manierę uchodzi spoglądanie w oczy i spełnienie takiego toastu do dna.

Czarnogórcy interesują się polityką i często rozmawiają na jej temat dopuszczając jednocześnie do rozmowy osoby zainteresowane tematem. Należy jednak pamiętać, że niewygodne są tematy dotyczące wojen bałkańskich, a także uważać na wypowiedzanie się o bohaterach narodowych, szczególnie z okresu II wojny światowej.

Na porządku dziennym są impulsywne gestykulacje Czarnogórców w trakcie rozmów, bardzo często chwytają swoich rozmówców za rękę, obejmują czy siedząc przy stole klepią w kolano, nie należy się temu dziwić, tylko całą sytuację traktować zupełnie normalnie. Przychodząc w gości do czarnogórskiego domu warto mieć przy sobie niewielki podarunek, najlepiej przywieziony ze swojego kraju lub po prostu butelkę jakiegoś alkoholu.

Turyści nastawieni na zwiedzanie monasterów, cerkwi i innych świątyń powinni mieć na uwadze obowiązujący ubiór – mężczyźni nie powinni zwiedzać kościołów w szortach i koszulkach plażowych, natomiast kobiety powinny unikać ubrań odsłaniających nogi czy ramiona, niemniej w wielu miejscach przed wejściem do świątyni można dostać tymczasowe okrycie wierzchnie. W świątyniach również należy zachowywać się stosownie i nie zwracać na siebie uwagi. Powszechnie jest przyjęte, że w trakcie wychodzenia z budynku nie należy odwracać się plecami do centralnego miejsca, a w dobrym tonie jest przeznaczenie niewielkiego datku na rzecz cerkwi czy monasteru. Podróżując po kraju można również zwiedzać meczety, przy wejściu do nich należy pamiętać o zdjęciu obuwia.

Wschodnią część Czarnogóry zamieszkuje w większości ludność pochodzenia albańskiego, w niektórych częściach kraju na przestrzeni wieków wykształciły się również specyficzne dialekty jak np.: „pastrovski” – podobny do dialektu włoskiego z rejonu Puglii. Również charakterystycznie mówią mieszkańcy Petrovaca i Budvy. W większości kraju dominuje religia prawosławna, niemniej duży procent stanowią także muzułmanie.

W Czarnogórze powszechnie jest picie wody z kranów znajdujących się w wielu miejscach zabytkowych miast, niemniej podróżując po wybrzeżu lepiej uważać na odmienną florę bakteryjną i szczególnie w lipcu i sierpniu, kiedy wodociągi są przeciążone, a wodę butelkowaną za niewielkie pieniądze można kupić na każdym kroku.

W miejscach publicznych obowiązuje zakaz palenia tytoniu, w restauracjach często zdarza się że kelnerzy zaokrąglają rachunki o niewielkie kwoty, a turyści przywykli zostawiać napiwki wysokości 10%. Warto również pamiętać, że w większości kurortów trzeba opłacić takse klimatyczną.

Aktywny wypoczynek

Zatoka Kotorska to doskonałe miejsce dla nurków, gdyż przed wiekami była areną wielu morskich potyczek, a wraki statków zalegają na dnie do dziś i są interesującym miejscem dla poszukiwaczy podwodnych skarbów. W wielu miejscach znajdują się również podwodne jaskinie i źródła, informacje o nich można uzyskać w wielu miejscach przy wybrzeżu zatoki. Do Czarnogóry warto zabrać ze sobą maskę z rurką, by zwiedzać podwodny świat. Poza tym u wybrzeży Czarnogóry znajdują się ciekawe wraki na wysokości Petrovaca, Ulcinj i Baru. Ze względu na doskonałe warunki wietrzne oraz ukształtowanie terenu dużą popularnością cieszy się paralotniarstwo, na wybrzeżu Adriatyku nie brakuje stromych klifów, z których najlepiej zacząć podniebne podróże dostarczające niezapomnianych wrażeń, w wielu miejscach można również wypożyczyć jacht, deskę windsurfingową, rowery wodne, skutery i łodzie motorowe.

Czarnogóra to kraj górzysty dysponujący doskonałą infrastrukturą turystyczną. W ciągu jednego dnia można wybrać się w góry, by wieczorem wrócić z powrotem na plażę. Z wielu miejsc można wyruszyć na wycieczki piesze i rowerowe, idealnym miejscem są szlaki Parku Narodowego Lovcen, na które najlepiej wyruszyć z Cedyńi. Znajdują się tam liczne trasy zróżnicowane pod względem trudności. Do pieszych i rowerowych wędrówek doskonale nadaje się Park Narodowy Durmitor, w którym turyści o mocnych nerwach powinni zainteresować się spływami kajakowymi i pontonowymi po kanionie rzeki Tary. Rafting, kanioning, a także trekking są w Czarnogórze niezwykle popularną formą spędzania wolnego czasu. Warto zabrać ze sobą lub wypożyczyć na miejscu rower, gdyż zarówno na wybrzeżu, jak i w pobliskich górach można na dwóch kółkach zwiedzać malownicze okolice.

Wycieczki Fakultatywne

Stari Bar – istotne miejsce na mapie turystycznej Czarnogóry ze względu na swoją ciekawą historię i malownicze położenie budzące zachwyt i szacunek. Niedaleko współczesnego Baru wznoszą się ruiny starego miasta położone na szczycie wzgórza Londza, do którego wiedzie spacerowy trakt zahaczający o kramy z pamiątkami i niewielkie restauracyjki serwujące wyśmienite zakąski. Wykopaliska potwierdziły, że wzgórze było zamieszkane już w 800 r. p.n.e. przez nie do końca zidentyfikowane plemię iliryskie. W X w. miejsce nosiło nazwę Antibaris, gdyż geograficznie leży naprzeciw włoskiego Bari. Chociaż miasto

często zmieniali właściciele, w 1878 r. trafiło do Czarnogóry, a do dziś można podziwiać niezwykle ruiny będące gratką dla niejednego podróżnika. Wrażenie na turystach robi przede wszystkim spacer po wspaniałych ruinach położonych wśród imponujących masywów górskich. W licznych zakątkach i zakamarkach porośniętych roślinnością można sobie wyobrazić, jak wyglądało codzienne życie dawnych mieszkańców Baru. Imponująca jest dobrze zachowana wieża zegarowa pochodząca z czasów tureckich, wspaniała cytadela, resztki katedry św. Jerzego i romańskiej świątyni św. Mikołaja. Niezwykły jest spacer po murach obronnych, z których widać zachowany w idealnym stanie akwedukt z XVII w. Ciekawy jest także amfiteatr, w którym odbywają się liczne imprezy i przedstawienia, a historię Starego Baru można dodatkowo zgłębić w niewielkim muzeum. Po zwiedzaniu warto zobaczyć jeszcze jak wygląda położony niedaleko obronnych murów XVII-wieczny meczet Omerbasica. Turyści o żelaznym zdrowiu i ze wspinaczkowym zamiłowaniem mogą poświęcić cały dzień na zdobycie okolicznej góry Rumija – nagrodą za kilkugodzinną wyprawę jest jedyny w swoim rodzaju widok na Adriatyk, Stary Bar i malowniczą toń Jeziora Szkoderskiego.

Kotor – każdy turysta wybierający się do Czarnogóry powinien zdawać sobie sprawę z faktu, że nie da się z niej wyjechać, jeżeli nie zobaczyło się najpiękniejszej starówki na wschodnim wybrzeżu Adriatyku, położonej u stóp majestatycznej góry Lovcen. Kotor od wieków kojarzony z Zatoką Kotorską jest miejscem starcia wpływów: bizantyjskiego i zachodnioeuropejskiego, co ma odzwierciedlenie w niepowtarzalnej architekturze, kamiennych blokach tworzących zabytki i wielu odcieniach marmurowych budowli. Turyści bardzo chętnie zagłębiają się w starówkę wpisaną na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO i godzinami chodzą po labiryncie uliczek, fotografując niezwykle świątynie i odpoczywając co jakiś czas w barwnych restauracjach serwujących najznamienitsze potrawy czarnogórskie. Początki miasta wiążą się z legendą o matce Jazona – zdobywcy Złotego Runa, która wskazała drogę założycielowi Kotoru na wzniesienie blisko morza, gdzie miało znajdować się obfite źródło świeżej wody. Przez pewien okres Kotor był niezależnym miastem-republiką, której największy rozwój nastąpił w XII w. za czasów panowania dynastii serbskiej, chociaż ciągle istniało zagrożenie ze strony Turków. W całej swojej historii, mimo iż niejednokrotnie miasto przechodziło pod różne władania, nie zostało zdobyte przy użyciu siły, dlatego zabytki zachowały się w idealnym stanie. Starówkę otaczają majestatyczne mury, do miasta można wejść przez trzy renesansowe bramy i błędzić bezwiednie przez wiele godzin po płataninie zakamarków. Przed wycieczką najlepiej zaopatrzyć się w dobrą mapę i szczegółowy przewodnik. Spacer można zacząć od głównego placu Trg od Oruzja z zachwycającą wieżą zegarową i licznymi restauracjami z charakterystycznie wygiętymi parasolami. W jego okolicy znajdują się pałace prezentujące różne mieszanki architektoniczne. Warto zajść na plac Trg Ustanka z przepiękną romańską katedrą św. Tryfona wykonaną z kamienia sprowadzonego z chorwackiej wyspy Korcula i spacerować uliczkami w poszukiwaniu licznych cerkwi schowanych wśród uliczek, na których przy okazji można obserwować codzienne życie mieszkańców miasta i z ciekawości zaglądnąć przez niekiedy otwartą bramę na schowane podwórze. W północnej części starówki znajduje się kilka ciekawych cerkwi i wiele zachwycających kamieniczek z małutkimi sklepami oferującymi pamiątki. Zwieńczeniem wędrowki po Kotorze powinna być wyprawa na okoliczną twierdzę św. Ivana, do której prowadzi emocjonująca trasa zbudowana z setek stromych stopni. Widok na Zatokę Kotorską, który turyści ujrzą po dotarciu na szczyt, będzie z pewnością budził w nich uznanie przez wiele lat, a zdjęcia zrobione po powrocie będą zazdrościć wszyscy znajomi.

Wyspa Mamula – niewielka wysepka wzniesiona na wylocie Boki Kotorskiej, na którą warto popłynąć rejssem wycieczkowym z Herceg Novi, żeby zobaczyć imponujący początek zatoki oraz okrągłą twierdzę – temat niejednej kartki widokowej z Czarnogóry.

Wyspa Matki Boskiej ze Skały – malownicza wysepka Zatoki Kotorskiej z ciekawą historią, według której miejscowi za haniebne czyny usypali ją w akcie skruchy z kadłubów łodzi, rozbitych statków i kamieni. Mała kapliczka na wyspie z czasem przekształciła się w większe sanktuarium, będące dzisiaj ciekawą atrakcją turystyczną położoną w przepięknym i często fotografowanym miejscu. 22 lipca każdego roku odbywa się na wyspie rytuał „rozzucania kamieni”, kiedy procesji kolorowych łodzi towarzyszą ludowe śpiewy i liczne imprezy kulturalne.

Rejs do Błękitnej Jaskini – z Herceg Novi można wybrać się na rejs do niezwyklej grotty znajdującej się przy półwyspie Lustica. Choć sam rejs jest niemałą atrakcją, turyści zachwycają się grotą o wysokości 30 m z wodą morską mieniającą się na różne kolory i niezwyklej akustyką. Do jaskini można również dojechać drogą lądową od strony Tivatu.

Podróż linią kolejową Bar-Podgorica-Belgrad – turyści fascynujący się koleją powinni wybrać się w pełną przygodę podróż, która obfituje w niezwykle krajobrazy, tunele, malownicze góry i niezliczone mosty. Wyprawa wagonami przypominającymi rosyjski tabor przemyskający nad przepaściami i po najwyższym kolejowym moście na świecie może zawrócić w głowie niejednemu globtroterowi.

Wyspa św. Mikołaj – na wyspę najlepiej dostać się łodziami i taksówkami wodnymi z Budvy. Na jej terenie funkcjonuje wiele ciekawych ścieżek krajobrazowych, a emocjonujący widok z wierzchołka wyspy na całą riwierę budwańską jest wspaniałym tematem fotograficznym. O wyspie krążą legendy – w grobowcach położonych w pobliżu cerkwi św. Mikołaja podobno spoczywają uczestnicy krucjat do Ziemi Świętej, którzy zmarli w Budvie. Chociaż wyspa nie jest zamieszkała, wielu turystów wypoczywa tam na pięknych, żwirowych plażach, nurkuje z maską w szmaragdowym morzu i stołuje się w sezonowo otwartej restauracji.

Wyspa św. Stefan – malownicza wysepka będąca tematem wielu pocztówek, obmywana przez lazurowe morze ze stłoczonymi domkami charakteryzującymi się czerwonymi dachami. Można się na nią dostać piaszczystą mierzeją z kamienną podmurówką. Warto wybrać się na spacer po krętych uliczkach, wśród których można podziwiać malutkie domki i trzy niewielkie cerkwie.

Cetynia – dawna stolica Czarnogóry i niezwykle miasto z wieloma historycznymi tradycjami. Cetynia od wieków była czymś więcej niż tylko fortecą, którą nie raz próbowali podbić osmańscy Turcy. Kiedy po kongresie berlińskim w 1878 r. Czarnogóra odzyskała niepodległość, Cetynia stała się bardzo ważnym ośrodkiem, chociaż straciła dawne znaczenie w 1946 na rzecz Podgoricy, która została stolicą kraju. Zabytkowe miasto najlepiej zwiedzić pieszo, gdyż wszystkie istotne miejsca znajdują się na starówce. Najważniejszy jest Trg Nikole I, na którym wznosi się dwór króla Mikołaja I Petrovicia-Njegosa z interesującym Muzeum Miejskim. Turyści odpowiednio ubrani mogą zwiedzić historyczne cerkwie i monastiry, liczne kaplice z niezwykle malowidłami i grobowce. Imponujące zbiory prezentuje Muzeum Cerkiewne, a ciekawscy podróżnicy mogą powędrować w okolice powodującej dreszcze Tablji – wielkiej baszty, na której przed wiekami wieszano tureckie głowy. Jednym z ważniejszych miejsc jest Orlov Krs – Skała Orłów, na której wierzchołku znajduje się pomnik znanego w Czarnogórze biskupa Daniły. Właśnie z tego miejsca roztacza się ujmująca panorama miasta i okolic. Historię Czarnogóry najlepiej zgłębić w Muzeum Historii Czarnogóry i Muzeum Sztuki z pracami Picassa i Salvadora Dali. Pozostałością po zawiłej historii miasta jest szereg ambasad powstałych na przestrzeni wieków, różniących się architekturą i ozdobnymi detalami.

Monastyr Ostrog – wybudowany na zboczu doliny Zety (900 m n.p.m.), często skryty w chmurach i we mgle oraz wkomponowany w skalną wnękę – taki właśnie jest niezwykle klasztor przyciągający tłumy turystów nie tylko ze względu na ciekawe położenie, ale również imponujące wnętrza. Monastyr został wzniesiony w XVII w., a jego fundatorem był metropolita zachodniej Hercegowiny, który w późniejszych czasach został świętym. Ostrog jest największym w Czarnogórze sanktuarium prawosławnym położonym w trudno dostępnym miejscu, które w historii był punktem oporu przeciwko Turkom oraz okupantom w czasach II wojny światowej. Wspinaczka do świętego miejsca jest niezwykle emocjonująca i niestety męcząca, dlatego dla odpoczynku warto zatrzymać się na chwilę przy dolnej cerkwi Trójcy Świętej, by zobaczyć ciekawe malowidła naścienne, a po zebraniu sił wyruszyć do górnego monastyru wypełniającego skalną wnękę. Monastyr jest doskonałym miejscem widokowym, ciekawym zabytkiem wartym fotograficznego upamiętnienia oraz skrywa wspaniałe kaplice połączone przejściami i schodami poprowadzonymi wśród jaskiń.

Kanion rzeki Martvica – górską rzeczką wypływającą ze zboczy góry Rogooed i przebijającą się przez masyw Rovca jest ciekawym miejscem do odbycia wędrowki i podziwiania wspaniałego kanionu otoczonego bujną roślinnością. Kanion, a także wspaniały XIX-wieczny kamienny most można obejrzeć dzięki specjalnie wyznaczonej ścieżce.

Monastyr Moraca – turyści, którzy nie mieli wcześniej okazji zwiedzać monastyrów powinni zainteresować się przykładową świątynią przed miejscowością Kolasin, składającą się z dwóch ciekawych cerkwi (Zaśnięcie Bogurodzicy i św. Mikołaja) ze skarbcem i kilkoma zabudowaniami gospodarczymi. Jest to doskonały przykład nie tylko architektury, ale także obrządku religijnego, który mogą podglądać zainteresowani podróżnicy.

Jezioro Szkoderskie – warto wybrać się na krajobrazową przejażdżkę wzdłuż wybrzeży wielkiego jeziora łączącego Czarnogórę z Albanią. Widoki z niezwyklej i malowniczej trasy zapierają dech w piersiach, pokazując piękno czarnogórskiego pejzażu. Na jeziorze znajduje się wiele wysepek rozrzuconych po turkusowej wodzie (na niektórych wznoszą się małe monastyrzy, a na jednej z nich dumnie wznosi się zbudowana przez Turków twierdza Grmozur widniejąca często na pocztówkach z Czarnogóry). Malownicza i niebezpieczna droga wiedzie nad przepaściami i urwiskami mijając ruiny monastyrów i średniowiecznych cerkwi oraz położone na wzgórzach pola tytoniu, figowców i zagajniki kasztanowców. Tafla jeziora ciągnie się po horyzont. Trzeba się jednak mieć na baczności, gdyż jedyna dostępna droga jest niezwykle wąska i kręta, a do wymijania się samochodów służą specjalne mijanki. Z okolicznych miejscowości można wypłynąć na pełen przygód rejs po wielkim i zaskakującym akwenie. Najlepsza trasa widokowa prowadzi z Virpazaru do Livari i Ostrosu.

Park Narodowy Durmitor – idealne miejsce dla miłośników górskich wędrowek. Czarnogóra jest niewielkim państwem, więc w ciągu jednego dnia można wybrać się na górskie szlaki, by wieczorem powrócić na wspaniałą riwierę. Jednym z takich miejsc są okolice masywu Durmitor wznoszącego się w północnej części kraju. Godzinami można wędrować wśród malowniczych szczytów, podziwiać niezwykle jeziora położone wysoko w górach, zachwycające swoim pięknem, niedostępnością i nieskażoną przyrodą. Centrum parku to miejscowość Zabljak, z której najlepiej wyprawiać się na górskie szlaki.

Kanion Tary – niezwykle miejsce objęte ochroną UNESCO ze względu na swój niepowtarzalny charakter, piękno, niezmierną przestrzeń i strome brzegi porośnięte unikalnymi drzewami. Kanion jest najgłębszy w Europie, wzbogacony niespotykaną i zachwycającą przyrodą i bujną roślinnością. Najpopularniejszym miejscem odwiedzanym przez turystów w kanionie Tary jest niezwykle most będący jedyną tego typu konstrukcją w Europie, z którego najlepiej podziwiać rzekę. Turyści preferujący aktywny wypoczynek powinni skorzystać z organizowanych po rzece spływów kajakami i pontonami, pełnych adrenaliny, wrażeń i przygód.

Wyprawy pirackie po Zatoce Kotorskiej – w wielu miejscowościach organizowane są rejsy po zatoce z akompaniamentem muzyki do różnych jej zakątków, np.: na wyspę Matki Boskiej ze Skrpłja z małym kościółkiem. Podczas rejsów można popływać w ustronnych miejscach i próbować kulinarnych smakołyków. Z Herceg Novi można również wypłynąć na rejs łodziami z przezroczystym dnem, by podziwiać podwodny świat.

Szkodra (Albania) – przy okazji pobytu na Riwierze Czarnogórskiej warto wybrać się na jednodniową wycieczkę do trzeciego co do wielkości miasta Albanii. Wystarczy mieć ważny paszport i wypełnić formularz wjazdowy, a granicę najlepiej przekroczyć na przejściu Sukobin-Muriqan. Największą atrakcją miasta jest cytadela Rozafa z ekspozycją muzealną i niezwyklejmi widokami na Jezioro Szkoderskie, miasto i okoliczne góry. Warto przespacerować się po starej dzielnicy muzułmańskiej i zobaczyć jak wygląda Ołowiany Meczet przypominający świątynie tureckie. W mieście znajduje się kilka dobrych restauracji, w których można spróbować albańskich specjałów, a spacer po ciekawym mieście na długo pozostanie w pamięci. Wśród zabytków na uwagę zasługuje meczet szejka Zamila Abdullaha Az-Zamila i stojący nieopodal kościół franciszkański.

Wycieczki do Chorwacji:

Wyspy Elafickie – dzięki bliskiemu położeniu na północny-zachód od Dubrownika, wyjątkowy archipelag jest doskonałym celem jednodniowej wycieczki. Można się tam dostać dzięki przeprawie promowej Dubrownik-Koločep-Lopud-Sipanska Luka. Największą wyspę – Sipan, porastają gaje oliwne i figowe, a w malowniczo położonych miejscowościach zachowało się sporo średniowiecznych zabytków. Przepiękny jest Lopud – skrawek lądu porośnięty niezwykle bujną roślinnością. Po wyspie nie mogą jeździć samochody, co zapewnia wymarzony spokój, którym można delektować się na piaszczystych plażach. Z pozostałości twierdzy Sutvrač rozpościerają się niezapomniane widoki na okolicę, więc warto wziąć z sobą aparat fotograficzny. Wycieczkę na wyspę najlepiej ukoronować kąpielą w piaszczystej zatoce Sunj.

Zupa Dubrovacka – nabrzeżny region położony nieopodal Dubrownika jest chętnie odwiedzany przez turystów zauroczonych nietypową przyrodą. Malowniczą dolinę porośniętą tropikalnymi gatunkami drzew z jednej strony otaczają góry, natomiast z drugiej błękitne wody Adriatyku rozbijające się o wybrzeże, w które wgryza się przepiękna zatoka. Wyjątkowa kraina usiana jest hotelami o różnym standardzie, można tam próbować lokalnych potraw, a wypoczynek gwarantuje kilkadziesiąt malowniczo położonych plaż. Najważniejszymi miejscowościami Zupy Dubrovackiej są: Kupari, Srebreno i Mlini.

Wyspa Mljet – jedna z najprzyjemniejszych wysp na Adriatyku, na której turyści znajdują wyjątkową ciszę i spokój, gdyż nie ma tam przemysłu ani wielkich kompleksów turystycznych. Walory wyspy doceniono zakładając w jej zachodniej części park narodowy, który jest lokalną atrakcją turystyczną. Wyspa usytuowana jest na południe od półwyspu Peljesac, a największą osadą jest Babino Polje. Ciekawostką jest fakt, że wyspa pojawia się w homerowskiej Odysei, a sam Odyseusz zepchnięty na nią przez Posejdona miał spędzić tam 7 lat. Według innej legendy statek, którym płynął św. Paweł zatonął w okolicy wyspy, a mieszkańcy do dziś używają imienia świętego w wyrażeniach, modlitwach i przysłowiach. Na wyspę można dostać się promem wypływającym z Dubrownika, Trstenika i z Korculi. Najlepiej poruszać się tam pieszo, ale można też wynająć samochód. Najpiękniejsza plaża na wyspie znajduje się w miejscowości Saplunara.

Dubrownik – nie bez powodu przepiękne miasto nosi zasłużone miano perły Adriatyku. Choć nie jest to potężny port, jego położenie w malowniczej zatoce sprawia, że turyści odwiedzający miasto po raz pierwszy, będą chcieli wracać do niego, gdy tylko nadarzy się taka okazja. Dubrownik nie przypadkowo trafił też na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO za sprawą zabytków o wyjątkowym znaczeniu dla historii i kultury Chorwacji. W oczy rzucają się imponujące mury obronne oraz potężne, wręcz majestatyczne bramy wjazdowe, przez które dociera się na przepiękną starówkę. Wśród brukowanych uliczek kamiennego labiryntu turyści znajdują liczne trasy spacerowe poprowadzone tematycznie pomiędzy poszczególnymi zabytkami. Dubrownik zadziwia, a nawet uwodzi architektonicznym urokiem wyniosłych budowli. Miasto będące jednocześnie portem od początku swojej historii miało strategiczne znaczenie. Mury obronne wznoszono do końca XVII wieku w obawie przed najazdami Arabów, Macedończyków, Serbów czy Bułgarów. Po okresie panowania Bizancjum, do rozwoju miasta przyczynił się handel morski, spowodowany wyprawami krzyżowymi. Dzięki licznym traktatom i podbojom obszar Dubrownika powiększył się znacznie, a pod jego panowaniem znalazły się wyspy Mljet, Lastovo i Lokrum oraz Wyspy Elafickie. Złoty okres przypada na czasy Republiki Dubrownickiej, kiedy głównym źródłem dobrobytu była gospodarka morska i okręty przemierzające basen Morza Śródziemnego. Wtedy miasto rozkwitło na dobre, a architektura, literatura, malarstwo, muzyka i nauki ściśle przeżywały swój najpiękniejszy okres, co widać po dzień dzisiejszy. Warto zwiedzić główne ulice starego miasta, na których pełno jest turystów różnych narodowości. Wielu z nich strudzonych wielogodzinnym zwiedzaniem odpoczywa później pod Wielką Fontanną Onufrego, od której odchodzi Placa – reprezentacyjna ulica starego miasta. Liczne kościoły, świątynie, synagogi, pałace i katedry to atrakcje, na których zwiedzaniu czas płynie bardzo szybko, ale fascynująco. W lipcu i sierpniu można natknąć się na Dubrownicki Festiwal Teatralny, który przyciąga turystów spragnionych kulturalnych uniesień. Plaże w Dubrowniku nie są co prawda tak urocze jak w pozostałej części kraju, niemniej mieszkańcy mają swoje ulubione kąpieliska, z których korzystają także turyści. Zazwyczaj są to proste zejścia do wody przy

betonowym brzegu, aczkolwiek poza granicami starówki można znaleźć kilka świetnych plaż i skalistych zatoczek kąpielowych. Z portu w Dubrowniku można dopłynąć promami na pobliskie wyspy oraz wybrać się we wspaniałą rejs do Zadaru czy Rijeki.

Wycieczki do Bośni i Hercegowiny:

Mostar – jedna z najciekawszych atrakcji turystycznych Bośni i Hercegowiny i największe miasto tzw. żupani hercegowińsko-neretwiańskiej. Stolica regionu turystycznego Hercegowina bardzo szybko podniosła się po wojnach na Bałkanach i zaprasza do siebie interesującymi zabytkami. Tereny obecnego miasta zamieszkiwane były już w czasach rzymskich, chociaż pierwsza nazwa pochodząca od „mostari”, czyli opiekunów średniowiecznego Starego Mostu, pojawiła się dopiero w tureckich zapiskach z XV w. Mostar stał się jednocześnie militarnym i ekonomicznym ośrodkiem otomańskim na terytorium Hercegowiny. Wtedy powstała turecka twierdza, drewniany most zastąpiono kamienną konstrukcją i zaczęły pojawiać się liczne karawany podążające z chorwackiej Dalmacji w głąb kontynentu. Dlatego też Mostar po dziś dzień ma handlowy charakter widoczny w ulicznych zakamarkach. W wieku XVI i XVII powstało wiele meczetów oraz szkół muzułmańskich zwanych medresami, chociaż rozbudowę miasta przerwało powstanie antytureckie z 1875 r., po upadku którego Mostar przeszedł pod panowanie Austro-Węgier i w rękach austriackich pozostawał do zakończenia I wojny światowej. Z kolei po II wojnie światowej Mostar wraz z terenami Hercegowiny wszedł w skład Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców, by trafić później do targanej konfliktami Jugosławii. Bratobójcze walki z początku lat dziewięćdziesiątych XX w. między Bośniakami, Chorwatami i Serbami zrujnowały z ziemi prawie wszystkie świątynie i zniszczyły większość miasta, w tym zabytkowy most. Po ustabilizowaniu sytuacji i zakończeniu konfliktów bałkańskich Mostar zaczął odzyskiwać znaczenie polityczne, gospodarcze i kulturowe, stając się najciekawszą atrakcją turystyczną w regionie i przystankiem dla turystów podróżujących nad Adriatyk. Pieczołowicie został odbudowany Stary Most symbolizujący bratobójczą walkę i wojnę na Bałkanach, chociaż obecnie zamiast zwaśnionych mieszkańców miasta na osłepiająco białym, marmurowym, dumnie przęającym się łuku łączącym brzegi Neretwy można spotkać spacerujących turystów i śmiałków organizujących w lecie skoki do wody z dużej wysokości. Współczesna kompozycja dopełniona jest wieżami strażniczymi, w których znajdują się muzea poświęcone najnowszej historii miasta (prezentujące między innymi moment zniszczenia mostu) oraz zabytkowe arsenały. Po zobaczeniu mrozącego krew w żyłach konkursu na „Ikara Mostaru” można zwiedzić ruiny starego fortu tureckiego oraz stare miasto. Spacer wąskimi, brukowanymi uliczkami pełnymi restauracji, kawiarni i sklepików z orientalnymi różnościami przypomina zwiedzanie tureckich miast. Najwięcej przytulnych knajpek schowanych w podwórkach i za kolorowymi zasłonami oraz warsztatów rzemieślniczych znajduje się w turystycznej uliczce Kujundziluk, której nazwa pochodzi od „kotlarzy”, a jej największą atrakcją jest Dom Turecki z XVII w. Malowidła i dekoracje ścienne zachowały się w meczecie Koskin Mehmeda-paszy pochodzącym z 1617 r., z kolei najokazalej prezentuje się meczet Karadozbege z wysokim minaretem i ogromną kopułą. Wśród pozostałych interesujących świątyń wyróżnić można: XIX-wieczną, ortodoksyjną cerkiew Marii Dziewicy, od-budowaną po wojnie cerkiew Najświętszej Bogurodzicy, meczet Nesuhagi Vucjakovicia z niewielkim cmentarzem i wybudowaną w ostatnich latach katolicką katedrę. Najstarszym zabytkiem Mostaru jest Krzywy Most zbudowany przez tureckiego architekta, skąd najlepiej widać prawy dopływ Neretwy otoczonej starymi młynami. Z racji ogromnej popularności miasta powstało dużo miejsc noclegowych, z których korzystają najczęściej turyści pragnący poczuć wieczorną atmosferę wielokulturowych uliczek wśród których krąży orientalny duch. Przy wjeździe na terytorium Bośni i Hercegowiny należy posiadać paszport.

Medjugorje – do ważnego sanktuarium i miejsca objawień zjeżdżają co roku nie tylko liczni pielgrzymi, ale także turyści zainteresowani tajemniczym a zarazem interesującym kultem Matki Boskiej. Sama nazwa „międzygórze” odnosi się do wioski położonej na wysokości 2 tys. m n.p.m. zamieszkiwanej od VI w. przez Chorwatów. W roku 1892 wybudowano tam pierwsze duszpasterstwo św. Jakuba, patrona obejmującego opieką pielgrzymów. Pierwsze objawienie miało miejsce w czerwcu 1981 r. i związane jest z osobą Vicki Ivankovi, która ujrzała Matkę Boską w szarobłękitnej sukni, przez co stała się kultową postacią dla pielgrzymów pozostawiających pod jej domem karteczki z prośbami. Według miejscowych wierzeń pielgrzymi odwiedzający Medjugorje wyczuwają intensywny zapach róż i mogą oglądać na

niebie niecodzienne zjawisko „tańczącego słońca”. Najważniejszym miejscem jest kościół św. Jakuba oraz wzgórze objawień – Podbrdo, na które prowadzi droga krzyżowa. Na szczycie góry o nazwie Krizevac stoi pamiątkowy krzyż, a sama wspinaczka może okazać się niemałym wyzwaniem kondycyjnym, którego zwieńczeniem są piękne widoki na okoliczne zbocza porośnięte bujną roślinnością. Przy wjeździe na terytorium Bośni i Hercegowiny należy posiadać paszport.

Najczęściej Zadawane Pytania

Kiedy najlepiej lecieć na Riwierę Czarnogórską?

Czarnogóra jest doskonałym miejscem wypoczynkowym ze względu na wysokie nasłonecznienie (ponad 200 dni w roku) i długi sezon kąpielowy. Typowy sezon turystyczny trwa od maja do października, najwięcej turystów pojawia się w lipcu i sierpniu, niemniej wielu podróżników decyduje się na przyjazd do kraju w maju, czerwcu, wrześniu i październiku, kiedy najlepiej zwiedza się liczne zabytki, a temperatury sprzyjają górskim wycieczkom.

Warto zapoznać się wcześniej z ofertą kulturalną, żeby trafić na ciekawe imprezy i interesujące wydarzenia, jak np.: kwietniowy festiwal teatralny HAPS, lipcowe Międzynarodowe Dni Muzyki oraz festiwal muzyczny Suncane Skale odbywające się w Herceg Novi. Popularnością turystów cieszy się także maraton pływacki Dido Marica i sierpniowy Festiwal Filmowy. Znane są Karnawałowe Noce nad Zatoką Kotorską, czerwcowy Festiwal Filmów Podwodnych, Letni Festiwal Teatralny w Budvie oraz Biennale w Cetynii. Wakacje obfitują w mnóstwo różnorodnych imprez kulturalnych i sportowych z racji tego, że Czarnogórcy uwielbiają tego typu rozrywki i organizują je na najwyższym poziomie, dlatego warto przed wyjazdem zainteresować się szczegółową ofertą.

Jaka waluta obowiązuje w Czarnogórze i jakie są orientacyjne ceny?

W Czarnogórze obowiązującą walutą jest Euro. Konsekwencją tego są nieco wyższe ceny i porównywalne z polskimi, zwłaszcza jeżeli chodzi o posiłki w restauracjach i ceny związane z infrastrukturą turystyczną, szczególnie w nadmorskich kurortach.

Gdzie i jakie pamiątki kupić na Riwierze Czarnogórskiej?

W miejscowościach turystycznych jest wiele sklepików, które przyciągają turystów swoimi pamiątkami. Popularne są tradycyjne przedmioty wykonane ręcznie, np: biżuteria z morskich koralowców lub muszelek, filigranowa biżuteria, plecione i haftowane obrusy, ręcznie wykonane przedmioty drewniane i ceramiczne. Najlepsze wyroby drewniane pochodzą z okolic Rozaje i Zabljaka. Turyści często rozglądają się za reprodukcjami ikon i druków, przy wielu monastyrach funkcjonują niewielkie sklepy z takimi pamiątkami. W górach misternymi wyrobami sprzedawanymi na targach i niewielkich stoiskach są instrumenty muzyczne takie jak fujarki pasterskie czy gęśli – stare instrumenty smyczkowe. Wielu turystów przywozi na pamiątkę butelkę rakiji lub pyszną oliwę z okolic Baru znanego z najlepszych sadów oliwnych. U wielu sprzedawców można nabyć jedyny w swoim smaku miód, najlepsze odmiany pochodzą z doliny Bjelopavlici. Wiele sklepików w nadmorskich kurortach oferuje również towary przywiezione z Turcji i krajów Europy Wschodniej.

Jaki czas obowiązuje w Czarnogórze?

W Czarnogórze obowiązuje taki sam czas jak u nas.

Jak poruszać się po Riwierze Czarnogórskiej?

Ze względu na małą powierzchnię kraju podróżowanie po Czarnogórze i po Riwierze Czarnogórskiej nie zajmuje wiele czasu. Kolej jest słabo rozwinięta przez górski charakter państwa, niemniej najlepsze połączenia funkcjonują między Barem na wybrzeżu, Podgoricą i serbskim Belgradem. Dobrze działa natomiast komunikacja autobusowa łącząca wszystkie najważniejsze kurorty na riwierze. Przyjemnie jeździ się po dobrze utrzymanych, głównych drogach, należy jednak pamiętać, że trasy wiodą przez wysokie góry i trzeba wykazać się niemałym doświadczeniem w prowadzeniu auta. Kręte drogi i strome podjazdy charakteryzują również nadmorską część Czarnogóry. W trakcie przejazdu przez Bośnię i Hercegowinę niezbędny jest paszport.

Jakie plaże są na Riwierze Czarnogórskiej?

Wzdłuż wybrzeża znajdują się przepiękne plaże, wśród których znajdziemy piaszczyste i kamieniste, natomiast większość jest żwirowa. Niektóre plaże przygotowane są specjalnie dla rodzin z dziećmi, dysponują udogodnieniami w postaci zjeżdżalni, na których dzieci mogą bezpiecznie spędzać wolny czas. Plaże w kurortach są doskonale zagospodarowane, znajdują się przy nich wypożyczalnie sprzętów wodnych, restauracje i tawerny. Turyści, którzy chcą odpoczywać w odosobnieniu bez problemu znajdą dzikie i ustronne miejsca.

Najlepsze plaże to plaża miejska i Velika Plaza w Ulcinj (piaszczyste, niezwykle długa i szeroka plaża z drobnym piaskiem), piaszczyste i żwirowe plaże w Sutomore i Petrovacu, Slovenska Plaza w Budwie (żwirowa) i plaże w okolicy wyspy Sveti Stefan. Miejsca nigdy nie brakuje na długiej i żwirowej plaży Buliarica. Przyjemną, długą i żwirową plażą dysponuje Bar, Herceg Novi kilkoma mniejszymi żwirowymi plażami i wieloma kąpieliskami zorganizowanymi przy nadmorskiej promenadzie.

Przy hotelach wyższej kategorii lub w wybranych kurortach plaża jest usypywana sztucznie lub znacznie różni się od typowych plaż miejskich, dlatego wybierając kurort i hotel warto upewnić się do jakiej plaży będziemy mieć dostęp.

Jakie są ograniczenia celne w Czarnogórze?

Do Czarnogóry bez deklaracji można wwieźć kwotę do 2000 EUR, dozwolone jest także wwiezienie 200 szt. papierosów, 50 cygar lub 250 gr. tytoniu. Turyści powinni mieć na uwadze fakt, że w Czarnogórze obowiązuje całkowity zakaz wwożenia produktów mięsnych w postaci konserw, wyrobów wędliniarskich (również próżniowo opakowanych i peklowanych półproduktów mięsnych), ryb, owoców morza i produktów mlecznych (zakaz ten nie dotyczy produktów spożywczych dla dzieci oraz zaleconych przez lekarza). Można natomiast posiadać alkohol w oryginalnym opakowaniu do 1l, wodę pitną w oryginalnym opakowaniu do 5l, napoje chłodzące w oryginalnych opakowaniach do 2l, suszone owoce i warzywa, suszone grzyby, kawę, kakao, przyprawy, herbatę do 1 kg, świeże owoce i warzywa z wyłączeniem ziemniaków, o całkowitej masie nie przekraczającej 5 kg.

Jakie dokumenty potrzebne są w razie konieczności skorzystania z służby zdrowia w Czarnogórze?

W nagłych przypadkach turyści z Polski objęci są w Czarnogórze bezpłatną podstawową opieką medyczną. Opłaca się jednak wykupić polisę ubezpieczenia podróżnego, które w razie potrzeby umożliwi pokrycie kosztów bardziej zaawansowanego leczenia i transport medyczny. Warto również posiadać ubezpieczenie w razie choroby lub nieszczęśliwego wypadku (NW), a także ubezpieczenie komunikacyjne autocasco (AC). Jeżeli posiadamy ubezpieczenie prywatne należy zapoznać się z jego warunkami, gdyż w większości przypadków ubezpieczeniem objęte są koszty leczenia powyżej pewnych kwot, które należy samemu opłacić. Przed wyjazdem za granicę dobrze jest jednak w oddziale wojewódzkiego NFZ złożyć wniosek o wydanie Europejskiej Karty Ubezpieczenia Zdrowotnego, która jest dowodem posiadania takiego ubezpieczenia.

Ze względu na inną florę bakteryjną należy starannie wybierać restauracje lub jadać w hotelach i przestrzegać podstawowych zasad higieny. Turyści powinni pić wyłącznie wodę butelkowaną, ewentualnie gotowaną co najmniej 10 min. Szczepienia ochronne nie są wymagane i nie ma zagrożeń sanitarno-epidemiologicznych, niemniej przed wyjazdem warto sprawdzić czy szczepienia nie są zalecane sezonowo.

Ważne informacje MSZ

Dokumentem uprawniającym do wjazdu i wyjazdu z Czarnogóry jest ważny dowód osobisty lub paszport, jednak podróżując autokarem czy samochodem przed wyjazdem należy się upewnić czy trasa nie przebiega przez kraje, gdzie wymagany jest paszport. Na terenie Czarnogóry bez wizy można przebywać 90 dni, a okres ważności paszportu nie może być krótszy niż dozwolony czas pobytu.

Szczegółowe i aktualne informacje można znaleźć na stronie MSZ: www.msz.gov.pl lub na stronie ambasady polskiej w Podgoricy www.podgorica.polemb.net

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Czarnogórze
Czarnogóra, Podgorica, Kozaračka 79, 81000
Tel.: 00 382 20 608 320, 00 382 20 608 321
Tel. dyżurny: 00 382 69 376 634
Faks: 00 382 20 658 581
podgorica.amb.sekretariat@msz.gov.pl
www.podgorica.polemb.net

Pogoda

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Najwyższe temperatury	11	11	15	17	22	26	29	29	26	20	14	12
Najniższe temperatury	2	2	5	7	11	15	17	17	13	10	7	3
Temperatura wody	9	11	14	15	19	20	24	25	23	20	14	9
Godziny słoneczne	4	5	5	6	8	10	12	11	9	7	4	3
Dni deszczowe	14	13	14	14	12	9	7	6	8	12	13	13
Wilgotność	77	68	68	74	68	62	59	64	73	78	75	75